

Encara que menys general i genuí que el quasi-sinònim *virolat*, en català el mot no és afrancesat ni sols privatiu de la llengua escrita, sinó més antic i més castís que en castellà,¹ encara que no ho sigui tant com a l'altre vessant pirinenc. L'han usat bons prosistes, que mai no han estafet el francès, com Xènius («les netes indians, els colors *bigarrats* hi dominen») o P. Coromines («les aranyes llampants d'una llum trencadissa i la *bigarrada* multitud de dominós», *Pigmalió*, cap. 15, O. C., 185a; «estrepitosament *bigarrades* les nits del districte quint», *ibid.*, 184a).

Oït a pastors de terres molt tradicionalistes: ovella *bigarrada*, a Manacor, *BDLC* VII, 155; a l'Alt Pallars, *collars bigarrats* = *ramejats*, a Roní; els pinsos [‘ribes, groselles’] són *bigarrats*, Senet. I no sols es localitza en el Rosselló sinó també a Eivissa («objeto de colores chillones», Pz. Cabrero). Més notable, però, és encara l'existència, en conservadores comarques del Pirineu, d'un substantiu *bigarra*, designant no pas la idea de colors cridaners sinó la de llistes o franges alternes: a la Vall de Bof s'aplica a les llistes de color diferent en un vegetal o teixit (la fulla de tal planta fa unes *bigarres* damunt, 1973), pall. ‘figura obtinguda marcant la pasta de les coques amb una peça de boix’ (*AlcM.*), i sentit semblant té a la Garrotxa, on l'usà Marian Vayreda (*La Punyalada*, passatge que cito a *MASTÍ*); cf. el sentit de Roní i el rossell. *bigarrat* que és «viat», «rayé», segons la definició de Grandó (*Misc. Fabra*, 182); veg. encara bastants més en *AlcM.*, s. v. *abigarrat*, i en Lacav.

Més general que cap és el fr. *bigarré*, usual des del S. xv. Les etimologies que se n'han proposat són nombroses, però les més repetides són insostenibles i cap d'elles no convenç. La de Schuchardt (*ZRPh.* xxx, 58, que el *REW*, 6476 no rebutja del tot) que sigui una variant de l'oc. *pigalbat* (cat. *pigallat*, de *piga*, i en definitiva de *PICA* ‘garsa’), no solament va contra tota possibilitat fonètica, car tampoc bastaria admetre un encreuament amb el fr. *billebarré* (com insinua Gamillscheg, *EWFS*), entre altres coses perquè en el *pigallat* hi ha blanc i negre, no altres colors, i hi ha taques però no cridanera barreja. Tampoc dóna acceptable base semàntica derivar del llegend. *bigar*, gascò *bijar* ‘borinot’ (com vol Sainéan, *ZRPh.* xxx, 558-9, *Rev. des Ét. Rabel.* x, 264-71, *Sources Indig.* 1, 177), que precisament discrepa per aquesta *ž* gascona i és mot d'origen per la seva banda problemàtic (cf. el que dic d'*abegot*: i el seu grup, ací, en *ABELLA*); més natural fóra encara pendre *bigar* com a derivat regressiu de *bigarrat*.

La idea més prestigiosa fins ara, al capdavant, és ja antiga, car partí de Rabelais: seria derivat d'un sinònim *garre* o *garré*, que defineix amb jocosa barrila com «aorist issu de preterit très imparfait des Grecs et des Latins, en temps *garré* et *bigarré* recçu» (*Cinquième Livre*, cap. 1, ed. Plattard, p. 11). Aquest *garre* es troba realment en els Ss. xiv-xvi en diversos parlars centrals (Berry, Haute-Bretagne), i la idea de Rabelais fou adoptada per Bloch (cf. Sainéan, *La Langue de Rabelais* II, 137, i Spitzer, *BhZRP.* xxix, 60

55n.) i Wartburg (*FEW* IV, 64-5), que haurien fet millor de no pendre-se-la més seriosament que el seu inventor: no es pot creure que una forma patuesa com aquesta, i d'existència més aviat passatgera, sigui més primitiva que la forma en *bi-* del francès general i de totes les èpoques i única coneguda en oc., cat. i cast.; d'altra banda no es veu el mode de derivació: no pot haver-hi *bi-* com vol Wartburg, car llavors tindriem *bes-*, amb *e* i amb *-s-*, en llengua d'Oc (on *bigarad* ja apareix a Avinyó l'any 1524, Pansier, *Hist. de la l. prov.* v, 163), i com que l'etimologia d'aquest *garre* és encara més desconeguda que la del seu pretès derivat, la cosa natural és admetre que *garré* sigui extret de *bigarré* per derivació retrògrada, havent-se pres *bi-* per una variant del prefix depreciatiu.

En definitiva, de tots aqueixos assaigs res no queda que valgui; si no és les variants basques que al costat de gc. i llegend. *bigarrat*, llem. *bijarrat* (*TdF*, Palay) assenyala Schuchardt en el seu primer treball, de *ZRPh.* xi, 500-1: b. nav. *pikarda*, lab. *pikarta* ‘bigarrat’ (cf. *bigartat* en el tolosà Goudoull segons *TdF*). Com que el pas de *b-* a *p-* és normal en basc (i *-rt-* també podria sortir allí de *-rd-*), això semblaria indicar un vell arrelament en basc o en la zona occitana més veïna a aquest, amb una alternància consonàntica *-rr- ~ -rd-* (com la de cast. *izquierdo*-cat. *esquerre*-bc. *eskerra*), que irradiaria des d'aquesta zona, cap al castellà de Navarra [on el cast. *bigarrado* apareix primerament, en Arbolanche, el 1566], el català del Pallars i els Pirineus, i d'altra banda les formes occitanes i franceses. En una procedència basco-gascona han coincidit també Schuchardt, M-Lübke, etc. Prenent això com una base versemblant, si bé incerta, es poden exposar altres idees etimològiques.

a) Partir del substantiu *bigarra* del Pirineu (supra), com a derivat afectiu-pintoresc de *biga*, amb el sufix *-arra*. Explicació que es recomanaria per la seva simplicitat, i no s'hi podria objectar que per a tals llistes esperariem més aviat un sufix diminutiu que no pas *-arra*; car aquesta mena de sufixos té més aviat un valor intensiu i caracteritzador que no verament augmentatiu.

b) Essent probable la procedència basco-gascona es podria partir de la resultant gascona del mot llatí que vol dir ‘bigarrat’, o sigui *VARIEGATUS*, passant per **bairegat* amb una metàtesi o una contaminació: de *BIGA* i, alhora, del bc. *bigarren* ‘segon’, mot de la més remota antiguitat en aquesta llengua (*bi* ‘dos’ més el sufix *-garren* de tots els ordinals), per la idea d'un segon color que alterna amb un altre en les coloraines (el dels *bigarao*s, lleonesa, veg. la nota 1): **bairegat* hauria passat a primer a **begairat* i (persistint la influència de *biga* i *bigarren*), *begairat* passaria a *bigarrat*.

c) Covarrubias no sense versemblança partiria de l'aplicació de *abigarrado* al vestir, i afegeix «otros dicen aver llamado así a los Tudescos [sic] de cierta tierra llamada *Bigorre*, que fueron los primeros que usaron aquellos jubones y coletos acuchillados con bocados de colores diferentes». Ara bé és almenys cu-